

**Коледж приватного вищого навчального закладу
«Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Коледжу ПВНЗ КІДМУ КПУ

В. В. Кошолап

« ___ » _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АГРАРНЕ ПРАВО

галузь знань **0304 «Право»**

спеціальність **5.03040101 «Правознавство»**

форма навчання **денна**

(Шифр за ОПІ ПП 16)

Робоча програма з дисципліни «Аграрне право» для студентів спеціальності
5.03040101 Правознавство

Розробник: старший викладач циклової комісії з правознавства коледжу
ПВНЗ КІДМУ КПУ Ломоносова Л. Б.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії з правознавства
коледжу ПВНЗ КІДМУ КПУ

Протокол від _____ 201__ року № ____

Завідувач циклової комісії _____ **Ю. А. Кричун**
(підпис)

« ____ » _____ 20__ року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут
державного та муніципального управління Класичного приватного
університету»

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

« ____ » _____ 20__ року Голова _____ **Г. Ю. Шаркова**

АНОТАЦІЯ

Сільське господарство є однією з головних галузей матеріального виробництва. Воно відіграє важливу роль у житті українського суспільства, оскільки сільськогосподарське виробництво існує і розвивається передусім для задоволення першочергової життєвої потреби людей – потреби у продуктах харчування, а промисловості – в сировині. Складний характер сільськогосподарського виробництва, кардинальне реформування відносин власності на землю та майно, що нині відбувається в агропромисловому комплексі, зумовлюють необхідність у створенні відповідної системи правового регулювання аграрного підприємництва, яка включає загальні норми господарського законодавства і спеціальні норми, які становлять основу аграрного законодавства.

Правовий господарський порядок в аграрному секторі економіки України формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів сільськогосподарського виробництва та державного регулювання макроекономічних процесів. Правове закріплення аграрної економічної політики держави здійснюється у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, програмах діяльності Кабінету Міністрів України, у цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також у відповідних законодавчих актах.

Ефективність сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від засвоєння та впровадження у практику господарювання всіма суб'єктами аграрного підприємництва правових норм, які визначають їх правовий статус. Це визначає необхідність вивчення норм аграрного права студентами юридичних навчальних закладів і відповідної йому навчальної дисципліни.

Аграрне право характеризується властивим їй предметом правового регулювання – аграрними правовідносинами, які, по-перше, впливають зі спеціального правового статусу суб'єктів аграрного права, зі специфіки їх завдань та предмета діяльності; по-друге, складаються у сфері виробництва продуктів харчування, продовольства і сировини рослинного і тваринного походження, переробки та реалізації сировини суб'єктами аграрної підприємницької діяльності. Аграрні правовідносини як предмет аграрного права являють собою взаємопов'язані інтегровані відносини майнового, земельного, членського, учасницького, корпоративного, управлінського і трудового характеру в усій багатогранності їх прояву в процесі здійснення завдань діяльності суб'єктів аграрного підприємництва.

Курс аграрного права передбачає опанування студентами загальних юридичних понять і категорій з подальшим переходом до основних інститутів аграрного права, спираючись на знання, здобуті під час вивчення цивільного права та інших галузей права.

Проблемні питання дисципліни розкриваються, виходячи з положень теорії аграрного права, аналізу сучасної системи нормативно-правових актів

України, а саме: законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, актів міністерств і відомств, які регулюють аграрні відносини, а також із аналізу практики правозастосування.

Структура курсу „Аграрне право” побудована з урахуванням кола основних питань і комплексу юридичних проблем, які досліджуються під час викладання лекційного матеріалу і проведення практичних занять, що передбачають використання активних форм і методів навчання. Вивчення студентами аграрного права сприятиме підвищенню рівня їх обізнаності з основними напрямками та формами аграрної політики нашої держави, засвоєнню положень законодавства, які регулюють аграрні відносини, формуванню в них навичок застосування норм аграрного права на практиці.

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Курс: Підготовка (бакалаврів, магістрів, підвищення кваліфікації)	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 1,5</p> <p>Кількість національних кредитів 1,0</p> <p>Модулів: 2 Модуль 1. Загальні положення аграрного права. Модуль 2. Особлива частина аграрного права.</p> <p>Змістових модулів: 2</p> <p>Загальна кількість годин: 54</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,0 самостійної роботи – 1,4</p>	<p>Шифр та назва напрямку 0304 Право</p> <p>Шифр та назва спеціальності 5.03040101 Правознавство</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст</p> <p>Термін навчання: 3 роки</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 3</p> <p>Семестр: 5</p> <p>Лекції: 16 годин</p> <p>Практичні заняття: 16 годин</p> <p>Самостійна робота: 22 години</p> <p>Вид контролю: залік</p>

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна мета навчальної дисципліни «Аграрне право» – оволодіння теорією і методологією аграрного права, вивчення законодавства у сфері виробничої та пов'язаної з нею сільськогосподарської діяльності під час використання земель сільськогосподарського призначення суб'єктами аграрного господарювання, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у студентів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

Основним завданням вивчення даного курсу є:

ознайомити студентів із змістом правових інститутів аграрного права, об'єктивними закономірностями їх становлення і розвитку;

сприяти глибокому засвоєнню правових категорій, передбачених аграрним законодавством;

прищепити студентам уміння працювати з нормативно-правовими актами;

набути студентам навички практичного використання норм сучасного законодавства стосовно до конкретних ситуацій;

залучити студентів до активного обговорення теоретичних питань, навчити формулювати і чітко викладати свою думку, виявляти самостійність і творчий підхід до вирішення життєвих ситуацій;

ознайомити студентів із судовою практикою, роботою інших органів, що застосовують норми аграрного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- загальні положення, принципи і методи аграрного права;
- зміст норм аграрного законодавства;
- види і характеристики суб'єктів аграрного права;
- зміст і види аграрних правовідносин;
- механізм державного регулювання сільського господарства;
- правове регулювання виробничої та фінансової діяльності суб'єктів аграрного господарювання;
- організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села;
- види відповідальності працівників сільськогосподарських підприємств та інших суб'єктів аграрного права за порушення норм аграрного законодавства;
- правові засади використання земель в аграрному виробництві;
- правове регулювання використання природних ресурсів у аграрному секторі;
- правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель;
- підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землі;
- правове забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

вміти:

- розкривати зміст норм аграрного законодавства і використовувати їх у своїй практичній роботі;
- аналізувати діючий порядок та умови виконання норм аграрного права;
- аналізувати діючий процес удосконалення еколого-економічного механізму управління землекористуванням, а також охороною та відтворенням природних на них ресурсів та їх об'єктів;
- розробляти засоби, спрямовані на вдосконалення системи еколого-правових відносин природокористування в системі АПК;
- розробляти і впроваджувати засоби профілактики правопорушень аграрного законодавства;
- аналізувати основні нормативно-правові акти у сфері аграрного права, міжнародні норми і системи правового регулювання діяльності природокористувачів;
- складати цивільно-правові угоди щодо використання земельних ділянок, особливо земель сільськогосподарського призначення.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Загальні положення аграрного права

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи аграрного права

Поняття і предмет аграрного права. Особливість аграрного права як галузі права. Місце аграрного права і системі права України. Взаємозв'язок аграрних правовідносин із майновими, земельними, трудовими, соціальними та організаційно-управлінськими відносинами.

Методи регулювання в аграрному праві. Принципи аграрного права: загальноправові і спеціальні. Система аграрного права.

Правові інститути, які регулюють аграрні правовідносини суб'єктів аграрного господарювання. Інститут права власності на землю як провідний інститут аграрного права.

Тема 2. Джерела аграрного права

Поняття і види джерел аграрного права. Зміст аграрного законодавства. Правові форми актів аграрного законодавства. Характерні ознаки аграрного законодавства.

Конституція України – правова основа аграрного права. Закони – основні джерела аграрного права. Правовий режим землі як головного засобу сільськогосподарського виробництва згідно Земельного кодексу України. Підзаконні нормативні акти. Внутрішньогосподарські локальні акти як окреме джерело аграрного права.

Тема 3. Аграрні правовідносини

Поняття і особливості аграрних правовідносин. Види аграрних правовідносин. Характерні ознаки аграрних правовідносин. Внутрішні аграрні правовідносини: їх сутність, суб'єкти і зміст. Зовнішні аграрні правовідносини.

Основні права і обов'язки суб'єктів аграрних правовідносин. Зв'язок зовнішніх і внутрішніх аграрних правовідносин.

Тема 4. Суб'єкти аграрного права

Поняття і види суб'єктів аграрного права. Суб'єкти аграрного господарювання за юридичним статусом, формою власності, спеціальною правоздатністю та функціями, суб'єктним складом, способом утворення та формування статутного фонду та організаційно-правовою формою.

Ознаки суб'єктів аграрного права. Основні кваліфікаційні ознаки сільськогосподарських кооперативів.

Особливості правосуб'єктності аграрних підприємств. Створення і ліквідація суб'єктів аграрного господарювання. Ініціативна, організаційна та легалізаційна стадії створення суб'єктів аграрного господарювання. Способи реорганізації підприємств. Умови припинення діяльності суб'єктів аграрного господарювання.

Тема 5. Державне регулювання сільського господарства

Поняття і функції державного регулювання сільського господарства. Цілі, основні завдання і напрями аграрної політики України. Методи і форми регулятивно-управлінської діяльності державного регулювання сільського господарства.

Органи державного регулювання сільського господарства. Правовий статус Міністерства аграрної політики України, Державного агентства земельних ресурсів України.

Органи державного контролю та інспекції в сільському господарстві. Правовий статус Управління ревізії і контролю, Головної державної інспекції якості та сертифікації сільськогосподарської продукції, Головної державної служби з карантину рослин, Державного департаменту ветеринарної медицини, Української державної насінневої інспекції, Державної інспекції з нагляду за технічним станом машин, обладнання та якістю паливно-мастильних матеріалів тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Особлива частина аграрного права

Тема 6. Правовий статус господарських товариств в агропромисловому комплексі України

Поняття та загальна характеристика правового статусу господарських товариств в агропромисловому комплексі.

Правовий статус сільськогосподарських акціонерних товариств.

Правовий статус сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю.

Особливості припинення діяльності сільськогосподарських товариств.

Установчі документи і державна реєстрація господарських товариств.

Тема 7. Правовий статус сільськогосподарського кооперативу, фермерських та особистих селянських господарств

Поняття та загальна характеристика правового статусу сільськогосподарського кооперативу. Порядок створення та припинення його діяльності. Членство у сільськогосподарських кооперативах. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу. Органи управління сільськогосподарського кооперативу.

Поняття та загальна характеристика правового статусу фермерських господарств. Порядок створення та припинення його діяльності. Членство у сільськогосподарських кооперативах. Земельні та майнові правовідносини у фермерському господарстві. Правове забезпечення господарської діяльності фермерських господарств.

Загальна характеристика особистого селянського господарства. Правовий режим земель особистого селянського господарства. Правовий режим майна особистого селянського господарства.

Тема 8. Організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села

Поняття соціального розвитку села в сучасних умовах реформування аграрних відносин в Україні. Зміст і основні положення Законів України «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села» та «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві».

Правове забезпечення та регулювання підготовки кадрів для села та зайнятості сільського населення, розвитку житлово-комунального та дорожнього господарства на селі, а також культурно-побутового та спортивно-оздоровчого обслуговування жителів сільської місцевості.

Тема 9. Правове забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції

Поняття та загальна характеристика правового забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Права та обов'язки виробників і продавців (постачальників) щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Тема 10. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель

Загальна характеристика і зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Поняття грошової, нормативної та експертної оцінки землі.

Правові засади плати за землю. Поняття земельного податку, орендної плати за землю.

Пільги щодо плати за землю. Підстави притягнення до відповідальності за порушення законодавства про плату за землю. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Перелік фізичних та юридичних осіб, які звільняються від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Тема 11. Відповідальність за порушення аграрного законодавства

Поняття, види, об'єкти та суб'єкти відповідальності за порушення аграрного законодавства.

Поняття та процедура накладання дисциплінарної відповідальності осіб, зайнятих у сільськогосподарському виробництві.

Зміст, суб'єкти та об'єкти матеріальної відповідальності за порушення аграрного законодавства.

Зміст та особливості майнової й адміністративної відповідальності за порушення аграрного законодавства.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва змістових модулів і тем	Всього годин	Модуль I Аудиторна робота			Модуль II Самостійна робота
			Всього	Лекції	Практичні	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль I. Загальні положення аграрного права						
1.	Предмет, метод, система та принципи аграрного права	6	4	2	2	2
2.	Джерела аграрного права	2	-	-	-	2
3.	Аграрні правовідносини	6	4	2	2	2
4.	Суб'єкти аграрного права	6	4	2	2	2
5.	Державне регулювання сільського господарства	2	-	-	-	2
Змістовий модуль II. Особлива частина аграрного права						
6.	Правовий статус господарських товариств в агропромисловому комплексі України	6	4	2	2	2
7.	Правовий статус сільськогосподарського кооперативу, фермерських та особистих селянських господарств	6	4	2	2	2
8.	Організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села	2	-	-	-	2
9.	Правове забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції	6	4	2	2	2
10.	Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	6	4	2	2	2
11.	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	6	4	2	2	2
Всього		54	32	16	16	22

Вид контролю: залік

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назви розділів та тем	Кількість годин
Змістовий модуль I		
Загальні положення аграрного права		
1.	Предмет, метод, система та принципи аграрного права	2
2.	Аграрні правовідносини	2
3.	Суб'єкти аграрного права	2
Змістовий модуль II		
Особлива частина аграрного права		
4.	Правовий статус господарських товариств в агропромисловому комплексі України	2
5.	Правовий статус сільськогосподарського кооперативу, фермерських та особистих селянських господарств	2
6.	Правове забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції	2
7.	Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	2
8.	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	2
Разом:		16

6. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни “Аграрне право” складають:

1. Самостійне опрацювання теоретичних питань курсу;
2. Підготовка до семінарських, практичних занять, опрацювання першоджерел та навчальної літератури;
3. Виконання індивідуальних завдань;
4. Написання рефератів.

№ п/п	Назви розділів та тем	Кількість годин
Змістовий модуль I		
Загальні положення аграрного права		
1.	Предмет, метод, система та принципи аграрного права	2
2.	Джерела аграрного права	2
3.	Аграрні правовідносини	2
4.	Суб'єкти аграрного права	2
5.	Державне регулювання сільського господарства	2

Змістовий модуль II		
Особлива частина аграрного права		
6.	Правовий статус господарських товариств в агропромисловому комплексі України	2
7.	Правовий статус сільськогосподарського кооперативу, фермерських та особистих селянських господарств	2
8.	Організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села	2
9.	Правове забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції	2
10.	Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	2
11.	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	2
Разом:		22

6.1. Підготувати реферати на наступні теми з дисципліни:

1. Державне регулювання сільського господарства.
2. Основні напрями розвитку агропромислового комплексу України.
3. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.
4. Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств.
5. Особливості управління землями сільськогосподарського призначення.
6. Правове регулювання використання водних ресурсів у сільському господарстві.
7. Правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві.
8. Правове регулювання використання надр у сільському господарстві.
9. Правове забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.
10. Проблеми і перспективи розвитку генно-модифікованої сільськогосподарської продукції в Україні.
11. Приватизація землі: сучасний стан і правове регулювання.
12. Юридична відповідальність за порушення гарантій права власності на землю в Україні.
13. Адміністративна і цивільно-правова відповідальність за порушення норм земельного законодавства.
14. Кримінально-правова відповідальність за порушення норм земельного законодавства.
15. Аграрна реформа в Україні: проблеми і перспективи розвитку.
16. Діяльність органів, які розглядають земельні спори.
17. Порядок розгляду спорів щодо позбавлення права власності на землю і права користування землею.
18. Правовий статус фермерських господарств.

19. Правовий статус особистих селянських господарств.
20. Правовий статус державних сільськогосподарських підприємств.
21. Державна підтримка сільськогосподарського виробника в сучасних умовах господарювання.
22. Правове регулювання ринку зерна в Україні.
23. Правове регулювання розвитку тваринництва в Україні.
24. Правове регулювання розвитку рослинництва в Україні.
25. Правове регулювання бджільництва в Україні.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Види індивідуальних науково(навчально)-дослідницьких завдань:

- участь у студентських олімпіадах;
- конспект з теми (модуля) за заданим або власно розробленим студентом планом;
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо;
- розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань (з теми, модуля, курсу).
- виготовлення схем, розроблення структурно-функціональних схем.
- написання есе, творчих завдань тощо.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Проблемні лекції, лекції з елементами бесіди, інтерактивні лекції, ілюстрація, розв'язування творчих завдань, евристична бесіда, навчальна дискусія, ділові ігри, тестування, анкетування.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль (рейтинг) – оцінювання за результатами практичних занять.

Модуль контроль.

Контроль самостійної роботи (захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань).

Підсумковий контроль (екзамен).

Розподіл балів, які отримують студенти
Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними
шкалами та критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Студент виявляє всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу, здатний використовувати набуті знання та вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища й факти. Мова логічно обгрунтована і граматично правильна.	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	Студент виявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення та висновки, правильно виконує навчальні завдання, виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.. Відповіді досить повні, логічні, з елементами самостійності, але містять деякі неточності.	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-81	C					
67-74	D	задовільно	Студент виявляє наявність знань лише основного матеріалу, відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка, містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач.	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-66	E					
менше 60	F	незадовільно	Студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	незараховано

При розрахунку успішності студентів, слухачів з кожного модулю враховуються такі види робіт: аудиторна робота (практичні заняття); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, підготовка рефератів);

модульний контроль (виконання тестів, контрольних робіт з конкретного модулю).

Оцінювання проводиться за національною системою ("відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно").

Результат аудиторної роботи за конкретний модуль розраховується, як середньоарифметичне з усіх виставлених оцінок під час аудиторних занять цього модулю. Результат самостійної та індивідуальної роботи розраховується за такою ж формулою, як і результат аудиторної роботи.

Підсумкові бали (оцінка) з навчальної дисципліни за результатами модульних контролів визначаються, як середньоарифметичне результатів засвоєння окремих залікових модулів (модульних контролів).

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											ПМК	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	10	100
8	2	8	8	8	8	8	2	8	8	22		

T1, T2 ... T 11 – теми змістових модулів.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій.
2. Методичні рекомендації для практичних занять.
3. Методичні рекомендації для індивідуальної та самостійної роботи.
4. Тести, ситуаційні задачі, завдання.
5. Модульна контрольна робота.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Нормативна:

1. Конституція України від 26 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95 – ВР. // Відомості Верховної Ради України. – 1995.– №24.
3. Земельний Кодекс України. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
4. Лісовий Кодекс України від 21 січня 1994 р. №3852 - XII. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17.
5. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94 – ВР. // Відомості Верховної Ради України – 1994.– № 36.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 (в ред. від 04.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
8. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 № (в ред. від 05.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 34. – Ст. 445.
10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
11. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради – 1991. – № 41. – Ст. 546.
12. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 350.
13. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 14. – Ст. 220.
14. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст.170.
15. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затв. Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 452/2011. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
16. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23 квітня 2011 року - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
17. Про Державне агентство земельних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 8 квітня 2011 р. № 445. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
18. Про Державну екологічну інспекцію України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13 квітня 2011 року. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
19. Про Державне агентство водних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 351/2013 від 27.06.2013). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

20. Про Державне агентство лісових ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13 квітня 2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
21. Про Міністерство аграрної політики України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23 квітня 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
22. Про меліорацію земель: Закон України від 14 січня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
23. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 46-47. – Ст.280 (в редакції від 11.08.2013).
24. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 350.
25. Про об'єднання громадян: Закон України від 21 грудня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
26. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.93. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 27.
27. Про порядок надання екологічної інформації: Положення. Затв. Наказом Мінприроди від 18 грудня 2003 р.
28. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657 – XII.
29. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023 – XII. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
30. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8.
31. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 (в ред. від 18.11.2012 р.). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
32. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50.
33. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
34. Про надзвичайний стан: Закон України від 26 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37.
35. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
36. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Затверджено Постановою КМУ від 27 липня 1995 р.
37. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34.
38. Про виключну (морську) економічну зону: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 21.
39. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
40. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18.
41. ГОСТ 175105-80. Охрана природы. Термины и определения. – М. – 24 с.
42. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, схвалені

постановою Верховної Ради України від 5 березня 1995 р. №88/98-ВР// Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.

43. Про приватизацію державного майна: Закон України від 4 березня 1992 року - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

44. Порядок надання державними органами приватизації згоди на подальше відчуження або передачу в заставу об'єктів, обтяжених зобов'язаннями їх власників перед державою: Затв. Наказом Фонду державного майна України 03.05.2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

45. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992 р. (в ред. від 10.04.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 8. – Ст. 62.

46. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною: Закон України від 07.04.2015 р. // Відомості Верховної Ради – 2015. - № 24. – Ст.171.

47. Про затвердження Порядку використання тварин у сільському господарстві: Наказ Мінагрополітики України від 25.10.2012. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

48. Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 р. // Відомості Верховної Ради. – 2013. - № 43. - Ст.616.

49. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.12.1996 р. (в ред. від 11.07.2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №5. – Ст. 28.

50. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №19.– Ст.98.

51. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. (в ред. від 13.12.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

52. Про забезпечення вимог кредиторів і реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. (в ред. від 06.11.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – Ст. 140.

53. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. (в ред. від 11.07.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №9. – Ст. 79.

54. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. (в ред. від 06.11.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642.

55. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. (в ред. від 11.08.2013 р.) // Голос України. – 2001. – 27 лютого.

56. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. (в ред. від 11.02.2015 р.)// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 35. – Ст. 258.

57. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. (в ред. від 07.11.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 34. – Ст. 352.

58. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14.02.1992 р. (в ред. від 06.11.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 20. – Ст. 272.

59. Про концесії: Закон України від 06.07.1999 р. (в ред. від 10.11.2013 р.) // Голос України. – 1999. – 7 вересня.

60. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від

- 02.03.2015р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158.
61. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. (в ред. від 09.12.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – Ст. 92.
62. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. (в ред. від 05.04.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 232.
63. Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі: Закон України від 10.07.1996 р. (в ред. від 09.09.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 41. – Ст. 188.
64. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. (в ред. від 02.02.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №21. – Ст. 218.
65. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. (в ред. від 28.06.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 14. – Ст. 91.
66. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. (в ред. від 28.06.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 6-7. – Ст. 37.
67. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. (в ред. від 01.01.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 32. – Ст. 453.
68. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 17. – Ст. 155.
69. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. (в ред. від 19.01.2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.
70. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 р. (в ред. від 09.12.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 414.
71. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. (в ред. від 06.11.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Основна:

1. Аграрное, земельное и экологическое право Украины: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Погребного и И. И. Каракаша. – Харьков, 2000. – 398 с.
2. Аграрне право України: Підруч. / За ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2004. – 448 с.
3. Андрейцев В. І. Екологічне і земельне право України: Практикум для студентів юридичних вузів і факультетів. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 272 с.
4. Гуревський В. К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення. – Одеса: Астро Принт, 2000. – 136 с.
5. Жушман В. П. Аграрне право та законодавство України: Навч.-практ. посіб. – Харків, 2003. – 448 с.
6. Запорожец А. М. Аграрное право: Учеб. пособ. – Харьков: Консум, 2007. – 109 с.
7. Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика і П.Ф. Кулинича. – К., 2001. – 246 с.
8. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Каракаша І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.

9. Каракаш І. І. Кримінально-правова охорона та захист права власності на природні ресурси / Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – Вип. 13-14. – Одеса, 2002. – С. 423-429.
10. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», прийнятого 25.06.91, № 1264-ХІІ зі змінами і доп. станом на 09.02.06. / За заг. ред. О.М. Шуміла. – Х.: Фактор, 2006. – 592 с.
11. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / За ред. В. М. Кравчука. – К.: Істина, 2007. – 632 с.
12. Носік В., Коваленко Т. Щодо правової природи земельної частки (паю) // Право України. – 2000. – № 3. – С. 48-53.
13. Природоресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій / Під заг. ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.
14. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
15. Проценко Т. П. Правовий режим майна селянських (фермерських) господарств. – К., 2000. – 80 с.
16. Рябко Л. Правова природа договору лізингу // Право України. – 2000. – №1. – С. 70-78.
17. Янчук В. В. Аграрне право України: Практикум / В. З. Янчук, А. М. Статівка, Н. І. Титова та ін.; За ред. В. З. Янчука. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 256 с.

Додаткова:

1. Бондар Л.О., Курзова В.В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях: навч. посібн. – Харків: ІПЦ «Ксилон», 2006. – 245 с.
2. Водні ресурси на рубежі ХХІ ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення / За ред. М.А. Хвесика. – К.: РВПС України НАН України, 2005. – 564 с.
3. Екологічне право України / Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. – К.: Тов. „Атіка”, 2000. – 210 с.
4. Екологічне право України: Підр. для студ-в юрид.вищ.навч.закл-в / За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Харків: Право, 2005. – 381 с.
5. Кулініч П. Ф. Ефективність правового забезпечення земельної реформи в Україні // Аграрне законодавство України: проблеми ефективності. – К., 1998. – С. 93, 94.
6. Матвійчик В.К., Присяжний В.С. Забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів: відповідальність, досудове і судове слідство та запобігання: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 272 с.
7. Природноресурсове право України: Навч. посіб./ За ред. І.І. Каракаша – К.: Істина, 2005. – 376 с.
8. Хлобистов Є. В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / РВПС України НАН України / Відп. ред. Дорогунцов С.І. – К.: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2004. – 336 с.
9. Николас А. Робинсон. Правовое регулирование природоиспользования и

охраны окружающей среды в США.– М.: Прогресс,1990.

10. Пошукові інформаційні системи мережі Інтернет: www.google.com.ua,
www.alta-vista.com, www.rambler.ru.

**ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ
ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ (екзамену):**

1. Розкрийте зміст і предмет аграрного права.
2. Розкрийте зміст методів регулювання в аграрному праві.
3. Розкрийте зміст принципів аграрного права.
4. Розкрийте зміст і складові системи аграрного права.
5. Дайте визначення поняттю і класифікації джерел аграрного права.
6. Розкрийте зміст конституційних основ правового регулювання аграрного сектора в Україні.
7. Розкрийте зміст та особливості аграрних правовідносин.
8. Дайте характеристику видам аграрних правовідносин.
9. Розкрийте зміст внутрішніх аграрних правовідносин.
10. Розкрийте зміст зовнішніх аграрних правовідносин.
11. Розкрийте зміст і види суб'єктів аграрних правовідносин.
12. Основні права і обов'язки суб'єктів аграрних правовідносин.
13. В чому особливості правосуб'єктності аграрних підприємств?
14. Якою є процедура створення і ліквідації об'єктів аграрного господарювання?
15. Поняття й функції державного регулювання сільського господарства.
16. Дайте характеристику сучасної державної аграрної політики України. У чому полягають основна мета і пріоритети розвитку агропромислового сектору економіки держави?
17. Методи й форми регулятивно-управлінської діяльності державного регулювання сільського господарства.
18. Які суб'єкти аграрного права приймають локальні та регуляторні правові акти?
19. Дайте характеристику регулюванню земельних відносин в Україні. Визначте поняття і принципи.
20. Якими є повноваження Верховної Ради України та органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин?
21. У чому полягають повноваження органів виконавчої влади в галузі земельних відносин?
22. Дайте визначення поняття й складу земель сільськогосподарського призначення.
23. Яким є склад та цільове призначення земель України?
24. Якими є наслідки порушення порядку встановлення і зміни цільового призначення земель?
25. Якою є процедура приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств?
26. У чому полягає сутність приватизації земель фермерськими господарствами?
27. Дайте визначення права власності на землю.

28. У чому полягає право власності на землю фізичних і юридичних осіб?
29. Дайте визначення поняттю спільної часткової і спільної сумісної власності на землю.
30. Якими є права і обов'язки власників земельних ділянок?
31. Розкрийте зміст права користування землею.
32. Розкрийте зміст прав і обов'язків землекористувачів.
33. Дайте визначення права земельного сервітуту.
34. Які Ви знаєте органи державного регулювання сільського господарства? Дайте їм коротку характеристику.
35. Які державні органи забезпечують розробку, затвердження та впровадження санітарних заходів щодо безпечності та якості харчових продуктів?
36. У чому полягає обмеження прав на землю?
37. Розкрийте зміст основних завдань і функцій Державного агентства земельних ресурсів України.
38. Якими є правове становище й повноваження Міністерства аграрної політики України?
39. Якими є повноваження Ветеринарної служби України?
40. Порядок надання земельних ділянок у постійне користування та оренду?
41. Розкрийте порядок продажу земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам та юридичним особам.
42. Які законодавчі акти належать до системи статусних (компетенційних) законів?
43. У чому полягає порядок надання земельних ділянок у постійне користування та оренду?
44. Дайте характеристику видам перевірок діяльності аграрних підприємств, передбачених законодавством?
45. Дайте визначення землям сільськогосподарського призначення та порядку їх використання згідно статті 22 Земельного Кодексу України.
46. У чому полягає особливість використання й приватизації земельних ділянок державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій?
47. Розкрийте зміст Закону України «Про основні засади державної аграрної політики України на період до 2015 року».
48. У чому полягає сутність Концепції збалансованого (сталого) розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року?
49. У чому сутність державної підтримки сільського господарства?
50. Які основні способи захисту прав суб'єктів аграрного господарювання передбачено аграрним законодавством?
51. Чи однаковими є поняття «державне управління економікою» і «державне регулювання економіки»?
52. Які сфери аграрного виробництва держава регулює найбільше?
53. За яких умов припиняється діяльність суб'єктів аграрного

господарювання?

54. Які документи належать до установчих документів сільськогосподарського підприємства?

55. Які способи реорганізації підприємств Ви знаєте?

56. Дайте визначення поняттям «меліорація», «меліоративний комплекс».

57. В чому, на Вашу думку, полягає державне забезпечення безпечності і якості харчових продуктів?

58. Дайте визначення поняттям «сільськогосподарська продукція» та «харчовий продукт».

59. Розкрийте зміст поняття «сільськогосподарська діяльність»?

60. Яке співвідношення державного регулювання економіки (підприємництва) і саморегулювання ринку?

61. Поняття та загальна характеристика правового статусу господарських товариств в агропромисловому комплексі.

62. Поняття та загальна характеристика правового статусу господарських товариств в агропромисловому комплексі.

63. Правовий статус сільськогосподарських акціонерних товариств.

64. Правовий статус сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю.

65. Особливості припинення діяльності сільськогосподарських товариств.

66. Установчі документи і державна реєстрація господарських товариств.

67. Поняття та загальна характеристика правового статусу сільськогосподарського кооперативу. Порядок створення та припинення його діяльності.

68. Членство у сільськогосподарських кооперативах.

69. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу.

70. Органи управління сільськогосподарського кооперативу.

71. Поняття та загальна характеристика правового статусу фермерських господарств. Порядок створення та припинення його діяльності.

72. Членство у сільськогосподарських кооперативах. Земельні та майнові правовідносини у фермерському господарстві.

73. Правове забезпечення господарської діяльності фермерських господарств.

74. Загальна характеристика особистого селянського господарства. Правовий режим земель особистого селянського господарства.

75. Правовий режим майна особистого селянського господарства.

76. Поняття соціального розвитку села в сучасних умовах реформування аграрних відносин в Україні.

77. Зміст і основні положення Законів України «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села» та «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві».

78. Правове забезпечення та регулювання підготовки кадрів для села та

зайнятості сільського населення, розвитку житлово-комунального та дорожнього господарства на селі, а також культурно-побутового та спортивно-оздоровчого обслуговування жителів сільської місцевості.

79. Поняття та загальна характеристика правового забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

80. Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

81. Права та обов'язки виробників і продавців (постачальників) щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

82. Загальна характеристика і зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Поняття грошової, нормативної та експертної оцінки землі.

83. Правові засади плати за землю. Поняття земельного податку, орендної плати за землю.

84. Пільги щодо плати за землю.

85. Підстави притягнення до відповідальності за порушення законодавства про плату за землю.

86. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Перелік фізичних та юридичних осіб, які звільняються від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

87. Поняття, види, об'єкти та суб'єкти відповідальності за порушення аграрного законодавства.

88. Поняття та процедура накладання дисциплінарної відповідальності осіб, зайнятих у сільськогосподарському виробництві.

89. Зміст, суб'єкти та об'єкти матеріальної відповідальності за порушення аграрного законодавства.

90. Зміст та особливості майнової й адміністративної відповідальності за порушення аграрного законодавства.